

Stadswandeling ambachten

De Historische Vereniging die Goude organiseert ieder jaar een stadswandeling. In 2012 was het thema 'ambachten'.

Goudse Waag

De Waag, door Arent Lepelaar in 1712

Het stadsbestuur hield toezicht op de kwaliteit van de Goudse kaas. De kazen werden gewogen in de Waag en verhandeld op de markt. Gouda kon vanaf 1667 het recht van Waag voor vijftien jaar pachten van de Hollandse Rekenkamer (en was pas in 1806 klaar met betalingen aan het Rijk). In 1669 kon de Waag, ontworpen door Pieter Post, in gebruik worden genomen. Post heeft dat zelf niet meer meegemaakt, want hij stierf vlak daarvoor. Hij ontwierp waarschijnlijk ook het reliëf in de voorgevel, dat vervaardigd is door beeldhouwer Bartholomeus Eggers. Op het reliëf staan mensen afgebeeld in een ruimte met zuilen en bogen, die kaas wegen en notities maken. Vreemd genoeg is aan de rechterzijde ook een Arabier afgebeeld. Deze staat achter een tweede staande persoon, waarschijnlijk een koopman. Bij de restauratie was aanvankelijk niet duidelijk wat deze persoon in zijn linkerhand hield. Na bronnenonderzoek is gekozen de man een perkamentrol in de hand te geven. Links en rechts van het reliëf staan wapens van Goudse burgemeesters. Er werden in de Waag allerlei producten gewogen; aan de hand van het gewicht werd de belasting geheven. Vanaf 1850 werd er alleen nog kaas gewogen.

De bovenverdieping van de Waag werd tussen 1668 en 1907 door de Goudse schutterij gebruikt. Nu is er informatie te vinden over allerlei ambachten, zoals pijpen maken en kaarsen maken. En natuurlijk over de bereiding van kaas. Ook is het Toeristisch Informatie Punt in de Waag gevestigd.

Bij het maken van kaas worden de vaste stoffen in de melk (eiwitten, vetten en mineralen) gescheiden van het vocht. Er wordt aan de kaas stremsel, zuursel en zout toegevoegd tijdens de bereiding. Jonge kaas is 4 weken oud; oude kaas 10 tot 12 maanden. Tien liter melk levert één kilogram (Goudse) kaas op. Goudse kaas is de bekendste en meest gegeten kaas. Een Goudse kaas heeft de vorm van een wiel, weegt tussen de 1 en de 15 kg en heeft een vetgehalte van minstens 48% (gewoonlijk rond de 51%). De soort dankt de naam *Goudse kaas* aan het feit dat hij al eeuwenlang in Gouda wordt verhandeld. De geografische aanduiding "Gouda Holland" is sinds oktober 2010 volgens besluit van de Europese Commissie een beschermde aanduiding. Kaas met deze vermelding mag alleen Nederland als oorsprong hebben en moet gemaakt zijn van Nederlandse koemelk.

'Kaaskoppen' is een scheldwoord dat Gouwenaars niet aan de kaas te danken hebben, maar aan de kaastobbe, ook wel wring- of wrongelbak genoemd. Dat zijn de houten vaten waarin de kaas gemaakt wordt en die werden gefabriceerd door zogenaamde 'koppendraaiers'. Men droeg de vaten tijdens boerenopstanden als hoofdbescherming. Gewapend met hooivorken en zeisen verdedigde men zo have en goed. En voor ieder hoofd had men wel een passende maat. Dit woord wordt in Vlaanderen wel eens gebruikt voor Nederlanders in het algemeen.

Er waren veel kaaspakhuizen in Gouda. Doordat partijen Goudse kaas van de markt doorverkocht werden naar andere plaatsen in Nederland en naar het buitenland (onder andere naar Engeland en Schotland) was er behoefte aan opslagruimte. Er waren onder andere kaaspakhuizen aan de Naaierstraat en de Kattensingel. Kaaspakhuizen worden gekenmerkt door zware vloeren (ze moesten immers heel wat gewicht kunnen dragen) en ventilatiegaten.

In de oorlogsjaren werd kaas een ruilobject: in 1918 sloten Engeland en de Nederlandse regering een ruilovereenkomst: vier miljoen kilo kaas uit Nederland voor grote hoeveelheden spek uit Engeland.

Informatie over de kaaswaag staat op www.goudsewaag.nl.

BagMe, Lange Groenendaal 112

Via de Markt en de Korte Groenendaal lopen we naar de Lange Groenendaal, waar op nummer 112 tassenatelier 'BagMe' gevestigd is. Ook eeuwen geleden werd er al leer bewerkt in Gouda. Bij de werkzaamheden aan het Bolwerk in Gouda zijn allerlei vondsten gedaan. Door de vondst van de kuil met vachtresten is duidelijk dat er in ieder geval een leerlooier aan het werk was. Bij het voorbereiden van het looien en na het looien zelf, worden kleine stukjes leer van de huid gesneden die geen nut hebben. Op het Bolwerk zijn veel kleine stukjes leer gevonden. In een nieuwsbrief over het Bolwerk staat hierover: "Wij denken bij leer nu snel aan schoenen, maar in de Middeleeuwen maakten de mensen veel meer spullen van leer, zoals riemen, beursjes, maar ook kappen op het hoofd, tunieken, mouwloze vesten, mantels en handschoenen. Zachte leersoorten waren geschikter voor handschoenen en verfijnde kleding; voor schoenen gebruikte je vaak runderleer, omdat dat veel steviger is. Verder werd leer gebruikt voor veel dagelijkse dingen: leren voorhangen tegen de tocht in deur- en raamopeningen, waterzakken, emmers en baldakijnachtige constructies tegen regen en zon. Zo'n baldakijn is in 2008 bij de opgraving van de voormalige Brandweerkazerne in Gouda aangetroffen. De archeologen vonden een zeer grote lap leer van ruim een meter bij een meter. Iets wat zeer uitzonderlijk is, want grote stukken leer worden zelden aangetroffen. Leer was duur en grote stukken konden makkelijk hergebruikt worden, de stukken werden bijvoorbeeld versneden tot beursjes of riemen, of gebruikt als reparatiestukken voor andere voorwerpen."

In '1000 jaar Gouda: een stadsgeschiedenis' staat: "De Goudse zeemlederwerkers hadden een goede naam: dit zijn leerlooiers die schapenleer gebruiken, bijvoorbeeld om na bewerking te verkopen aan schoonmakers. Blijkens de ordonnantie van de zeemwerkers van omstreeks 1490 voeren er wekelijks vier schepen met gelooiden huiden uit Gouda naar de markten te Bergen op Zoom en Antwerpen. Op de belangrijke jaarmarkten van Bergen op Zoom waren de Goudse leerbewerkers een bekende verschijning. In 1529 overleden veel van hen aan de zogeheten zwetende ziekte. Deze ziekte, ook wel Engelse koorts of Engels zweet genoemd, was een infectieziekte waar in de vijftiende en zestiende eeuw veel mensen aan overleden. Overigens veroorzaakte de leerbewerking milieuoverlast. In 1592 werd bepaald dat de looierijen en de leertouwerijen in de stad vanwege hun 'gestanck' verplaatst moesten worden.

Plateelfabriek Zuid-Holland, Raam 32

We lopen de Lange Groenendaal uit en steken de brug over naar de Hoge Gouwe. We gaan linksaf en gaan dan de Aaltje Bakstraat in. Op de Raam lopen we naar nummer 32 waar vroeger Plateelfabriek Zuid-Holland gevestigd was. In 1898 richtte de Goudse pottenbakker Adrianus Jonker samen met Egbert Estié uit Purmerend de 'Plateelbakkerij Zuid-Holland, E. Estié & Co' op. Estié bracht zowel zijn vakkennis als materialen in voor een bedrag van f 5000,- en Adrianus Jonker leverde een kapitaal van f 9000,-. Het nieuwe bedrijf kocht voor f 25.000 de aardewerkfabriek 'Het Hert' van de familie Jonker aan de Raam te Gouda. In 1903 werd de samenwerking tussen Jonker en Estié ontbonden en werd B.J.C. Hoyng de nieuwe eigenaar. De naam wijzigde in 'N.V. Plateelbakkerij Zuid-Holland', in de volksmond Plazuid genoemd. Later verkreeg het bedrijf het predicaat 'Koninklijk'; de officiële naam werd toen 'N.V. Koninklijke Plateelbakkerij Zuid-Holland'. Het bedrijf legde zich toe op Jugendstil-keramiek. In 1927 ontstond er arbeidsonrust vanwege de onenigheden over een nieuw af te sluiten CAO voor de plateelarbeiders. De werknemers van Plazuid legden als eerste het werk neer en dat voorbeeld werd gevolgd door de collega's van de andere plateelfabrieken in Gouda. Pas in februari 1929 werd – door bemiddeling van een Goudse wethouder – het conflict beslecht. Plazuid heeft veel te lijden gehad van de economische crisisjaren en in 1936 werd zelfs overwogen om het bedrijf te sluiten. Door de productie vooral te richten op gebruiksaardewerk en minder op sieraardewerk wist men de dreigende sluiting te voorkomen. De serviezen van Plazuid waren in de jaren na 1935 toonaangevend. Ook na de Tweede Wereldoorlog floreerde het bedrijf nog enige tijd, maar de concurrentie van de andere Goudse aardewerkbedrijven (vooral van Zenith en Goedewaagen) was groot. Net als Goedewaagen was Plazuid bezig met het ontwikkelen van een nieuwe fabricagelijin: porselein. Goedewaagen slaagde erin om het hoogwaardig product 'bone china' (ook wel beenderporselein of ivoorporselein genoemd) op de markt te brengen, terwijl Plazuid door deze experimenten in de financiële problemen raakte. In 1965 werd het bedrijf van de ene op de andere dag gesloten. De verkoopleider van Plazuid Jan Kamer trad in dienst bij Goedewaagen. Hij nam na het faillissement van Goedewaagen in 1983 het initiatief tot een nieuwe doorstart van dit bedrijf in Nieuw-Buinen.

Aan de Raam 86 is vele jaren een hoefsmid actief geweest. Het bedrijf is in 1905 opgericht. Vader en zoon Jongerius hebben menig paard van stalen hoefijzers voorzien. De inrichting was stoffig door het werken aan staal en het verhitten van ijzer. In een hoek van de werkplaats stond een grote oven. Een zeer heet open kolenvuur met een grote afzuigkap er boven. Dat brandde constant want elk moment van de dag moest het gebruikt kunnen worden. Paarden hebben ijzers onder de voeten als zij in de stad, dus op hard plaveisel, moesten lopen. Hun hoeven, die van hoorn zijn, zouden te hard slijten. Op het land en op boeren weggetjes was het geen probleem om geen ijzers te hebben. De grond was duidelijk zachter.

Makke paarden werden met een touw ergens aan vastgezet en het been, wat aan de beurt was, op een driepoot gezet. Dit gold voor de voorbenen. De achterbenen werden anders beslagen. Jongerius ging met de rug tegen het paard aan staan en tilde een achterbeen op en nam de hoef tussen de benen en had zodoende twee handen vrij om te werken. Lastige paarden werden in een houten kooi geplaatst waar been voor been met een touw werd vastgezet. Aan de muren en de balken hingen vele verschillende maten hoefijzers. Jongerius had vele jaren ervaring en wist natuurlijk welke juiste maat aan welke spijker hing. Elk hoefijzer moest apart worden pasgemaakt. Erg bewerkelijk en tijdrovend.

Om het ijzer voor de hoef te kunnen bewerken, moest het verhit worden. Het ijzer werd op de roodgloeiende kooltjes gelegd en het vuur nog extra aangewakkerd. Als het ijzer dan ook roodgloeiend heet was werd deze met een grote tang uit het vuur gehaald en naar het paard gebracht. Met een kleine tussenruimte werd het ijzer voor de hoef gehouden om de maat te controleren. Mocht het nog niet helemaal passen, dan werd het nog roodgloeiende ijzer op het aanbeeld gelegd en met een grote hamer in de juiste vorm geslagen. Als het allemaal klopte dan werd het ijzer nogmaals verhit en in de hoef gedrukt. Met grote vierkant nagels werd het hoefijzer vastgeslagen en de uiteinden van de nagels gebogen om voortijdig losraken tegen te gaan. Te lange stukken werden afgeknipt en de hoef kreeg nog een mooie afwerking met zwarte teer. Veel paarden van koetserij Dekker aan de Vest en de Fa. Erbevelt werden hier van nieuwe ijzers voorzien. Tegenwoordig bestaan er nog steeds hoefsmiden maar ze gaan nu de maneges langs als mobiele smidsen.

We lopen terug over de Raam naar nummer 77.

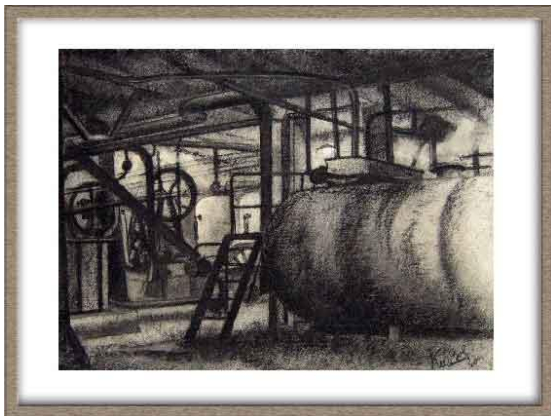
Raam 77

Op de Gouwe stond vroeger een stroopfabriek. De achterkant van deze fabriek grensde aan de kaarsenfabriek. Hierdoor konden beide fabrieken gebruikmaken van één stoommachine. Dat is nog 'ns efficiency!

De kaars kent een lange geschiedenis. De Etruriërs (een volk dat in Midden-Italië leefde) gebruikten enkele eeuwen v. Chr. al als verlichting een touw gedrenkt in pek, olie of vet. In de Romeinse tijd en zeker in de Middeleeuwen was de kaars al niet meer weg te denken uit het dagelijks leven. Eeuwen later, in de 19^e eeuw, maakte de kaars een ontwikkeling door, die begon met de ontdekking van stearine (een mengsel van stearinezuur en palmitinezuur, dat in 1823 werd ontdekt door de Fransman Chevreul). Stearine had veel gunstiger brandeigenschappen dan het vet dat tot dan toe gebruikt werd voor het maken van kaarsen. Zo brandde een stearinekaars met een heldere vlam, zonder walm en zonder te druipen. Stearine is geschikt om machinaal verwerkt te worden, bijvoorbeeld in een kaarsenfabriek. De geschiedenis van de Goudse kaarsenfabriek, die allang niet meer in Gouda gevestigd is, begint in de 19^e eeuw. In die tijd was de fabricage van kaarsen handwerk van kleine, lokale ondernemers. In 1853 begonnen drie heren, als nevenbedrijf van de Goudse aardappelmeel-, siroop- en sagofabriek, een stearine-kaarsenfabriek. In de fabriek werd gebruik

gemaakt van een methode om langs chemische weg kaarsen te produceren. Toen dit een succes bleek, werd vijf jaar later besloten tot de oprichting van een afzonderlijke fabriek: de "NV Stearine Kaarsenfabriek Gouda". In 1859 werkten er meer dan 100 mensen; 20 jaar later was dit aantal gestegen tot ruim 350. Twee technische ontwikkelingen, de gloeilamp en de ontdekking van paraffine als goedkopere grondstof in plaats van stearine, leken de kaarsenfabriek te bedreigen. De directie wist beide in het voordeel van het bedrijf toe te passen. Door aansluiting op het elektriciteitsnet kwam men tot een hogere productie.

Overigens bestaat de geschiedenis van de kaarsenfabriek niet uit louter hoogtepunten, maar ook uit een grote ramp: in 1936 gingen zakken met stearine broeien, waardoor brand ontstond. Vaten met kokende olie explodeerden en veranderden het gehele bedrijf in een vuurzee. Brandbare grondstoffen zoals paraffine, stearine, olie en vetten dreven met het bluswater mee en zetten onderweg alles in vuur en vlam. Twintig brandspuiten uit de wijde omtrek konden de uitslaande brand te nauwer nood blussen. De fabriek herstelde zich snel: twee maanden na de brand werd de productie hervat en een paar maanden later stond die productie alweer op het peil van vóór de brand.

De kaarsenfabriek werd 1960 opgekocht door een joint-venture van Unilever en het Amerikaanse bedrijf Emery Industrie en in 1982 werd het bedrijfsonderdeel dat de kaarsen maakte, verkocht aan kaarsenfabrikant Bolsius uit Schijndel. Ondanks dat zijn de 'Goudse kaarsen' nog steeds een begrip!

Werf

We vervolgen de Raam vanaf nummer 77 en steken over naar de Drapiersteeg. Via deze steeg, de asschuur en molen De Roode Leeuw naar de Werf.

De Museumhaven ligt tussen de Mallegatsluis (een verbinding met de Hollandse IJssel) en de Guldenbrug, verderop in de Turfsingel richting de Gouwe. De Museumhaven maakt deel uit van het Havenkwartier van Gouda, een lokatie met een rijke waterhistorie. Er zijn ligplaatsen voor achttien schepen, de vaste bewoners van de haven. Op de borden bij de haven en op www.museumhavengouda.nl staat informatie over de schepen, met klinkende namen als 'De tijd zal 't leren' en 'Vriendschap van Selzaete'.

Daarnaast kunnen passanten met een historisch schip een tijdelijke ligplaats krijgen in de haven. In geen enkel ander land ter wereld zijn zoveel verschillende typen schepen gebouwd als in Nederland. Dat werd grotendeels bepaald door het karakter van het vaarwater ter plaatse. De schepen in het museum komen uit alle delen van het land.

Bij het Werfhuys en op de werf kan de bezoeker oude materialen bekijken en oude technieken bewonderen. Veelal zijn schippers daar bezig met restauratiewerkzaamheden aan hun schip of onderdelen daarvan; als het even kan op de oorspronkelijke manier en met gebruikmaking van oorspronkelijk materieel.

Boekbinder De Waterjuffer, Korte Raam 2

We vervolgen onze route en kruisen de Raam naar de Korte Raam. Op Korte Raam 2 is boekbinder De Waterjuffer gevestigd.

Geschriften werden vroeger op rollen bewaard. Met de komst van de boekdrukkunst kwam het boekbindersambacht op gang. De geschriften werden nu op losse vellen papier gedrukt en deze moesten samengesteld worden tot een boek.

De elite had een eigen bibliotheek met waardevolle boeken. Deze waren door de boekbinder in leder gebonden en met gouden letters versierd. Dat stond prachtig en vond men erg interessant.

Tegenwoordig wordt een boekblok machinaal gelijmd of genaaid in de boekband. Nog steeds kan de kaft versierd worden met al dan niet gouden letters, maar ook dit is geen handwerk meer.

Boekbinden is erg verbonden met de boekdrukkunst. Gouda was een belangrijke drukkersstad aan het eind van de 15e eeuw: één van de belangrijkste drukkers woonde in Gouda: Gerard Leeu. Hij huurde een huis aan de Markt (nu nummer 68) waar hij zeer waarschijnlijk zijn drukkerij annex verkooppunt had. Hij drukte onder andere in 1484 Iter ad Terram Sanctam (Tocht naar het Heilige Land) over de pelgrims die deze tocht maakten. Gerard Leeu maakte veel gebruik van houtsneden: zo illustreerde hij zijn boeken. Dit vond navolging. Andere drukkers huurden bij Leeu de houtblokken; dit was aanmerkelijk goedkoper dan zelf houtsnijders laten werken. Leeu kwam in 1480 op de markt met maar liefst 120 houtsneden voor het boek Dialoog der creaturen (een fabel). Later dat jaar vertrekt Leeu naar Antwerpen. Hij kreeg in 1492 ruzie met een lettersnijder waarbij een handgemeen ontstond. De lettersnijder verwondde zijn baas per ongeluk met 'een cleyn steeckxen in 't hooft'. Enige tijd later stierf Leeu aan deze verwonding.

't Ossenhoofd (voormalige bierbrouwerij), Westhaven 63

Via de Peperstraat lopen we naar de Westhaven, waar op nummer 63 vroeger een bierbrouwerij gevestigd was. Al zo'n 5000 à 6000 jaar geleden werd er in Mesopotamië bier gedronken. In Nederland was bier in de Middeleeuwen de volksdrank, omdat water in steden erg vervuild was. De bierconsumptie was daardoor erg hoog: men dronk zo'n 300 liter per jaar. Het bier had overigens een laag alcoholpercentage! In elke plaats ontstonden bierbrouwerijen. Zo ook in Gouda; waarschijnlijk in het begin van de 14^e eeuw. In de middeleeuwen was de bierbrouwerij de belangrijkste bedrijfstak in de stad en daarmee ook een belangrijk thema in de Goudse politiek. De meeste bierbrouwerijen waren gevestigd aan de Haven en aan de Gouwe. Er werd vooral gebrouwen voor de export. Door de gunstige ligging van Gouda aan de belangrijkste vaarroute door Holland kon er op een goedkope manier graan ingevoerd en gebrouwen bier afgevoerd worden. Ook het feit dat turf (brandstof) in de nabijheid gestoken werd en de aanwezigheid van schoon water in Gouda maakte het in verhouding met andere steden goedkoop om te brouwen. In het midden van de 14^e eeuw werd het gruit (geplette gegiste gerstkorrels) vervangen door hop en werd daardoor langer houdbaar. Vlaanderen was een belangrijk afzetgebied voor het Goudse bier. In het begin van de 15^e eeuw gaan de Goudse brouwerijen over op kuitbier. Dat is een lichter en goedkoper bier dat wordt gemaakt van hop, gerst en rogge. In Vlaanderen (en ook Brabant) gaat men over tot het heffen van hoge importtarieven om zodoende het brouwen in eigen steden te bevorderen. Het Goudse stadsbestuur is weinig flexibel in vergelijking met besturen van andere steden en dat heeft een daling van het aantal brouwers in Gouda tot gevolg. In 1470 zijn het er zo'n 200, maar 40 jaar later is het aantal gezakt naar 151 en in 1545 zijn het er nog maar 100. Met het uitbreken van de Tachtigjarige Oorlog (1568) is het voor een groot gedeelte gedaan met de Goudse bierbrouwerijen. Deze klap komt men niet meer te boven. Ook al wordt er geen bier meer gebrouwen in Gouda, toch zijn er nog wel wat verwijzingen te vinden in het Goudse straatbeeld. In het middeleeuwse brouwersjargon was 'een okshoofd' een inhoudsmaat ter grootte van een kwart bierton. Okshoofd werd nogal eens verbasterd tot 'ossenhoofd'. Deze naam staat nog steeds op de voormalige bierbrouwerij aan de Westhaven 63. Het raam boven de deur bevat een afbeelding van de vergulde kop van een os.

Endenburg, Westhaven 65

Het pand aan de Westhaven 65 is één van de oudste van Gouda. In 1855 is hier het familiebedrijf Endenburg gestart met het fabriceren van zeilen en tuig gestart. Het bedrijf groeide en na 1911 werden er panden aan de Veerstal en de Peperstraat bijgekocht. In de jaren negentig van de vorige eeuw werd besloten in zijn geheel te verhuizen naar het industrieterrein aan de Nijverheidsstraat in Gouda.

Gouda heeft een grote economische impuls gekregen doordat de schepen vanaf de Hollandse IJssel via de binnenstad van Gouda hun weg moesten vervolgen richting de rivier de Gouwe, de vaarroute naar het Noorden en vice versa. Rond 1855 was deze vaarroute zo belangrijk dat de helft van de inkomsten van de gemeente betrekking had op de doorvaart door de stad. Het bedrijf Endenburg lag strategisch aan de haven waar gescht moest worden. Het schutten nam veel tijd in beslag en deze tijd gebruikten de schippers voor aankopen van zeilen/tuig en de reparatie daarvan. De werkzaamheden van het bedrijf hebben hun sporen achtergelaten in de zachte natuurstenen deurstijlen aan het pand aan de Westhaven. De slijtage is veroorzaakt door het schuren van de kabels die zo lang werden dat zij via de entree naar buiten getrokken werden om op de haspels te kunnen winden. Tot op vandaag de dag kunt u deze beschadigen nog zien zitten.

Museum Gouda, Oosthaven 9

Op de Westhaven steekt u over naar de Oosthaven. Op nummer 9 is de ingang van Museum Gouda. In het museum hangt een schilderij van een kleingarenbaan, gemaakt door J. Herst.

*Kleingarenbaan, door J. Herst, Olieverf op doek. 1795.
(Museum Gouda, foto Tom Haartsen)*

Eén van de rondleiders, Imelda van der Linden, schreef in de Tidinge van mei 2012 over het schilderij: “Johannes Herst was werkzaam in Gouda rond 1795. In die periode heeft hij ‘de Kleingarenbaan’ aan het Jaagpad te Gouda geschilderd. De kleingarenbaan was in het bezit van een familie Koster. Deze familie bezat meerdere kleingarenbanen. Klein garen staat tegenover grof garen en was als halffabricaat bestemd voor het maken van visnetten en –fuiken. Verwijzingen naar het bestaan van garenbanen zijn op verschillende manieren terug te vinden in en om Gouda. Op historische kaarten zijn ze te lokaliseren, we vinden ze terug in straatnamen, zoals De Baan achter Huize Groeneweg en er zijn nog enige restanten van bouwsels die verwijzen naar deze industriële activiteit terug te vinden in fotoarchieven en in het straatbeeld. De fijn- of kleingarenbanen zijn in Gouda, in tegenstelling tot de grofgarenbanen, die vooral touw en trossen voor de scheepvaart maakten, tot in de twintigste eeuw in bedrijf gebleven. Begin zeventiende eeuw hadden zij de rol als belangrijkste garen/touwfabrikanten al van hun grovere collega’s overgenomen. In die tijd vormden ook lonten een belangrijk product dat van fijn garen werd gemaakt. Vele tienduizenden lonten zijn geleverd aan de geuzenlegers waarmee prins Maurits en Frederik Hendrik in navolging van Willem van Oranje de Republiek hebben bevrijd van de Spanjaarden. Terloops komt in de beschrijving van het schilderij naar voren dat er meerdere kinderen aan het werk zijn. Kinderarbeid was in de zeventiende eeuw nog heel gebruikelijk. Net als in de pijpenfabricage werden de kleingarenbanen een geschikte werkplaats gevonden voor kinderen. Makkelijk, eentonig werk waar niet al te veel kracht aan te pas hoefde te komen. Een wel heel beroemde Nederlander had als kind ook op een lijnbaan gewerkt. ‘In een blauw geruite kiel, draaide hij aan het grote wiel, de ganse dag’. Michiel de Ruyter!”

Een ander werk in Museum Gouda dat naar ambachten van weleer verwijst, is het altaarstuk van Michiel Claesz:

Veel gilden hadden een altaar. Het altaarstuk van Claesz, met een voorstelling van Jozef en Maria op hun vlucht naar Egypte, is bekostigd door het timmermansgilde. Opvallend is dat in de gildebrief hiervan allerlei voorschriften zijn opgenomen over hoe timmermannen zich moeten gedragen tegenover hun opdrachtgevers; zo moesten ze zich verre houden van omkooppraktijken!